

297. Tarjánpuszta, látványtó

(Győr-Moson-Sopron megye) U, R, LT, Kö

2002. október 14-én helyszíni szemlét tartottunk Tarjánpuszta község belterületének Ny-i szélénél, a Ravazd felé vezető országúttól D-re, a tervezett látványtó partvonalán.

A leendő látványtó mentén a DK-i parcellában szétszántott kohó égett törmelékét, vassalakokat és legalább két korszak (neolitikum-rézkor és középkor) edénytöredékeit észleltük a szántásban. A szomszédos ÉNy-i parcella területén ugyancsak számos salakdarab (köztük kohósalak), őskori edénytöredék, sima felületű fekete (kelta?) és kavicsos soványítású díszítetlen őskori vagy kora középkori edénytöredék található.

Munkatársak: Figler András, Szőnyi Eszter.

TOMKA PÉTER

298. Tarnaörs, Görbe-ér, Fodor-tanya

(Heves megye) Me, R

2001 júniusától immár Heves megye területéről is ismertté váltak mezolit korú lelőhelyek, melyek Tarnaörs térségében, a megyehatár közelében, a Tarna egykori holt ágai mentén terülnek el. Közöttük volt egy különösen érdekes, felszíni leletekben bővelkedő, nagy kiterjedésű hely is, mely a mezolit és neolit kutatás szempontjából egyaránt nagy jelentőségűnek tűnt, és egyben kiváló kutatási területet kínált.

A Fodor-tanyán többszöri terepszemlét követően, 2002 márciusában egy négyzetméterenkénti felszíni gyűjtést végeztünk el 1300 m²-es szakaszon. Ennek eredményeként leletszóródási térképeket készítettünk, mely gyűjtési típusonként (kő, kerámia, csont, patics) színes ábrákon mutatja a leletkoncentrációt.

A kövek, például, egy jól körülhatárolható részen sűrűsödnek, ráadásul oly mértékben, hogy az szinte már egy mezolit objektum jelenlétére utal. Dr. Kertész Róbert 2002. júliusi ásatása lényegében már ennek a sűrűsödésnek a vizsgálatára irányult.

A kerámiaadatok a lelőhely egy másik részén mutatnak sűrűsödést, pontosan ott, ahol egyébként a csontok is. Fontos, hogy a csontok között több emberi fog is előkerült. Mindez nyilván egy temetőt jelez. Tudni kell, hogy 2001 augusztusában éppen ezen a részen tártunk fel egy (néhány csontdarab alapján) zsugorítottként vélt csontvázat. Az akkor még datálhatatlan sírt a rítus alapján inkább neolitnak véltük. Most, a felszíni gyűjtés során előkerült egy-két tejesköcsög füle arra utal, hogy a sír inkább rézkori lehetett, és egy temetőhöz tartozott.

A rézkori jelenségek azonban felvethetnek egy komolyabb problémát is. Az ebből a korból származó patintott kövek ugyanis hasonlóak az újkőkoriakhoz, és ez esetleg zavaró lehet a mezolit kövek tanulmányozása és a lelőhely kronológiájának meghatározása szempontjából. Célszerűnek tűnik tehát a temetőt is feltár-

ni és megvizsgálni, még ha ez első pillantásra nem is szolgálja közvetlenül a neolitikáció problémakörének jobb megértését.

A kerámiadarabok és a paticsmaradványok együttes előfordulása szintén jelzésértékű. Ezek a mezolit teleprész közelében jeleznek egy objektumot (tűzhelyet vagy házat).

DOMBORÓCZKI LÁSZLÓ

299. Tatabánya, 52. számú lelőhely

(Komárom-Esztergom megye) V

A lelőhelyen az 1998 óta tartó feltárások folytatásaként 2002. július 8. és október 2. között 330 m² felületet tártunk fel. A korábbi ásatási felszínektől K-re nyitott szelvénytörzs segítségével a lelőhely K-i szélét tártuk fel, erre utal az objektumok egymástól távoli elhelyezkedése. Az objektumok a helyszíni kormeghatározás alapján a kora vaskorra tehetőek. Egy négyszögletes, lekerekített sarkú, földbe mélyített objektumon kívül egy kiszélesedő aljú tárolóvermet, sekélyebb gödröket, valamint egy felszíni kemence tapasztott sütőfelület-töredékét találtuk, továbbá rendszertelenül elhelyezkedő cölöplyukakat. A humusz kézi eltávolításának következtében nagy mennyiségű őskori oldaltöredéket és viszonylag nagyszámú bronzból készült gömbös végű tűt, karikát, tutulust gyűjtöttünk. Mivel a lelőhely D-i és Ny-i része feltáratlan, így a következő években szükségét látjuk az ásatás folytatásának. A leletanyag a Tatabányai Múzeumba került.

LÁSZLÓ JÁNOS

300. Tác, Gorsium

(Fejér megye) Ró

2002-ben a szentkerület központi terének feltárását folytattuk. Ez alkalommal nem a 2001-ben feltárt szelvényektől Ny irányban folytattuk a feltárást, hanem az 1997-ben húzott É-D irányú átvágásból (195/745-770) indultunk ki. Ez az átvágás a késői feltöltésektől az 1. periódusig (a szentkerület alapításakor kialakított szint) teljes átmetszetet adott a rétegekről és kijelölte a bemutatásnál elérendő szintet.

Falmaradvány egyedül a 190-195/760 szelvényben került elő. A DNy-ÉK irányú fal nem folytatódott a további szelvényekben, elfordulásának sem volt nyoma. Nem tartozott épülethez. A közelében előkerült oszlop-töredék alapján feltételezhető, hogy az első díszkút vonalában lévő oszlopsor alapzata volt.

A falmaradványok teljes hiánya alapján XCVII. épület vonala nem zárta le a központi teret. A XCVII. épület ÉK-i sarkát a 210/755 szelvény a-b részében kiszédett állapotban meghatároztuk. A fal É-i vonala előtt egy másik fal mutatkozott, de nem érte el a szelvény Ny-i szélét.

A falmaradványok hiánya alapján a 4. században sem volt épület a téren, azaz feltételezhető, hogy ugyanazt a funkciót töltötte be, mint a szentkerület korszakában, a 4. századi város (Herculia) foruma volt.

A marcomann háborúk utáni újjáépítés szintje a szelvények jelentős részében rögzíthető volt. Ritkán került elő és rendszerint kis felületeken a késői korszak járószintje.

A tér É-i részén a feltárt szelvények vastag törmelék réteget tartalmaztak, a nagyobb kövek felülete fekete tere égett. Ezek a leomlott falmaradványok a marcomann háborúban bekövetkezett pusztítás méretére eddig nem ismert bizonyítékokat adtak. A fal tövétől 10–15 m távolságra talált romok arra engednek következtetni, hogy a térre néző két nagy csarnok (VII. és IX. épület) 840 m magasak lehettek, és a háború után szinte alapfalaikon kellett újjáépíteni őket.

A fórum feltárásával párhuzamosan folytattuk az Augustus-templom (LXX. épület) középső cellájában be nem fejezett feltárást. A cellának feltehetően a középkorban elbontott járószintje alatt a nagy felületet kockaalakban megosztó 3-3 falra találtunk, amelyhez hasonlók a görög templomokban is találhatóak és a padló (mozaik padló) tartására szolgáltak. A mozaikpadló itt nem került elő, egy-egy mozaik-szem azonban egykori létezésével mellett szólhat.

A LXX. épület D-i oldalán részben feltárt XCIV. épület jó állapotú terrazzopadlóján, illetve a padlót határoló falak mentén tovább folytattuk a helyiség falait díszítő falfestmények felvételét. A még be nem fejezett munka során háromnegyed ember nagyságú férfialak részlete került elő, továbbá egy páva testének részlete. Az előkerült töredékek a gorsiumi freskó-anyag legjelentősebb emlékei közé tartoznak.

FITZ JENŐ

301. Tákos, belterület

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Á

2002. január 3-án értesítették a múzeumot, hogy a Bajcsy Zsilinszky utca 59. számú ház telkén gödör ásásakor leletekre bukkantak, de mire január 15-én a helyszínre mentünk, a vízaknát már lebetonozták. A felső 80 cm-es porhanyós fekete rétegben találtak két Árpád-kori cserepet. Ezeket átadták.

A Bajcsy Zsilinszky utca 15. számú háznál két, kb. 140–150 cm-es cölöpöt emeltek ki a gépek a ház udvarán. A cölöpsort hosszabban is megfigyelték, az utca irányában párhuzamosan futott, ami azt jelenti, hogy az egykori patakmederrel is párhuzamos volt, híd nem lehetett. A fa eléggé jó állapotúnak tűnik. Talán valami régebbi árvízvédelmi mű maradványa lenne.

Munkatárs: Kurucz Katalin.

ISTVÁNOVITS ESZTER

302. Tápiószele, Kishomok-dűlő

(Pest megye) Ó, Sza, B

2002-ben az OMFI Országos Agrobotanikai Intézet központi épületétől kb. 130 m-re DNy-ra, gödörásás közben szarmata edénytöredéket és állatcsontot találtak

120–130 cm mélységben, 100–110 cm homokos feltöltődés alatti humuszrétegben. A 2002. november 27-i helyszíni szemle során más régészeti jelenség nem volt megfigyelhető. (1973-ban az intézeti központ területén vezetékárok kiásásakor középső bronzkor végi-késő bronzkori edénytöredékeket, népvándorlás kori sírrészletet találtak.)

Az intézet központjától kb. 350 m-re ÉK-re, gödörásáskor szarmata edénytöredékek kerültek elő 100–115 cm vastag homokos talaj alatti humuszrétegből. (2000-ben, hasonló körülmények között szarmata hombártöredékeket talált a tulajdonos). A kertföldtől D-re, talajbányászással már régebben is megbolygatott területen szarmata gödröt bontottunk ki 2002. november 27. és december 8. között. A homokos feltöltődés alatti humuszrétegből mélyülő, bányászással megsérült méhkas alakú gödör került elő. Betöltésében őskori, késő bronzkori és szarmata edénytöredékek, állatcsontok, kutya vázrészlete feküdt.

A leletek a ceglédi Kossuth Múzeumba kerültek.

DINNYÉS ISTVÁN

303. Tápszentmiklós határa

(Győr-Moson-Sopron megye) Ó, B, Ró, Á, Kö

A település K-i határában a *Halomszeri-dűlőben* légi felvételeken halomsírokat lehetett megfigyelni. A lelőhelyen 2002. április 11-én végzett terepbejárás ezt lényegében igazolta. A lekopott felszínen látható néhány alacsonyabb kiemelkedés feltehetően halommaradvány. A mintegy 300×200 m kiterjedésű lelőhely felszínén néhány késő bronzkori cserepet, talán urnatöredéket találtunk, a lelőhely É-i szélén pedig Árpád-kori bogrács-töredékeket és fazékból származó cserepeket.

Sáncok határrész: A település Sáncok nevű határrészén néhány légi felvétel szerint egy római katonai tábor és benne egy később épített római villa látható. A katonai tábornak lekerekített sarkai vannak, egyik kapunyílását az árok vonalának rövid megszakadása jelzi, ugyanitt a belső oldalon négy, szabályos négyzet alakot kirajzoló sötét folt feltehetően a kaputorony oszlopainak foltjai.

A légi felvételen jól kivehető tábor 2002. április 11-én végzett terepbejárásunkon a felszínen nem sikerült azonosítani. A mintegy 400×400 m-es területen a szántásban nem lehetett azonosítani római objektumot.

Ugyanitt azonban, mintegy 100×100 m-es területen római épület, feltehetően villa nyomai vannak. A lelőhely területén kődarabok, tegulatöredékek mellett néhány terra sigillata, valamint számos sárga és szürke házikerámia-töredék utal erre. Ezek alapján a villa használati ideje a 2–3. századra tehető.

A leletek: kihajló peremű terra sigillata tál, behúzott peremű fazék, sárga korsó, fenőkö, vörös festett kerámia, szürke házikerámia, hombártöredékek.

A bejárt területen jellegtelen őskori valamint középkori és újkori cserepet is találtunk.

Munkatársak: Szőnyi Eszter és Tomka Péter.